

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.12.20

Festskrift

(_sjanger, _sakprosa) En bok eller annet skrift som er lagd for å vise takknemlighet til og anerkjennelse av en person eller institusjon. Vanligvis en artikkel- og essaysamling med mange forfattere. Boka inngår som en del av en feiring av f.eks. en fødselsdag eller et jubileum. Festskrift tilhører de seremonielle sjangrene som skal gi ære og heder (men de fleste seremonielle sjangrer er muntlige, f.eks. festtale).

“A memorial publication, usually in the form of a collection of essays or speeches by distinguished persons, issued in honor of a scholarly person or society, sometimes on the occasion of an anniversary, birthday, or retirement celebration. The subject or theme encompassing the collected works is usually related to the field in which the person (or organization) achieved distinction. The contributors are often friends, colleagues, and former students of the person (or entity) honored.” (Joan M. Reitz i http://lu.com/odlis/odlis_c.cfm; lesedato 30.08.05)

Tekstene i et festskrift kan f.eks. være selvstendige artikler skrevet i kjølvannet av en forskers innsats eller om emner som forskeren er ekspert på – den forskeren som festskriftet er tilegnet (festskrift som artikkelsamling). Mange festskrift inneholder en kortfattet biografi (der det ikke er uvanlig med helt private opplysninger, inklusiv anekdoter) og en bibliografi. Mange festskrift har en “tabula gratulatoria”, dvs. ei liste over personer som gratulerer jubilaranten.

“I festskrifter finner man alt fra tunge, lange fagartikler om et felt som den feirede personen strengt tatt ikke har jobbet så mye med, til lette, personlige petiter skrevet av folk som står den feirede nær. Nyansene gir muligheter, og det er stadig rom for nye vrier.” (Haave 2018)

Et festskrift blir alltid til ved en spesiell anledning, og blir ofte overrakt som en gave. Det er både en symbolsk og en konkret gave. For en person er det ærefullt å få et festskrift. Det kan f.eks. fungere som hyllest av personens vitenskapelige innsats eller et annet livsverk. Festskrift er en viktig kilde for vitenskapshistorikere, fordi mange vitenskapsmenn (og etter hvert mange kvinner) har fått en slik æresbevisning (<http://wortwuchs.net/festschrift/>; lesedato 22.11.16). Det kan også være et firma eller en forenings jubileum som skal feires med et festskrift. De

sistnevnte bøkene retter seg vanligvis til et bredere publikum enn bøker som markerer en forskers arbeid.

Forlagene kalkulerer ofte med at festskrift er økonomisk ulønnsomme, men disse bøkene gir symbolsk kapital og tjener et forlags renommé (Schütz 2010 s. 162).

Et festskrift kan ha klare fellestrekk med en biografi ved å skildre jublantens livsgjerningen fra modning til suksess. Men i et festskrift er det – vanligvis, men ikke alltid – flere “stemmer” enn i en biografi. Redaktøren av et festskrift er ofte ute etter at ulike synspunkter og perspektiver skal komme fram, som et uttrykk for jublantens mangfold.

Det bør være “en tematisk nærhet til den feiredes foretrukne interesseområder [...] ideelt bør de enkelte festskriftbidragene samtidig gi et gjenskinn av jublantens intellektuelle radius, hans metodiske profil og hans idériksom – enten det for eksempel er forskning på grunnlag av og som videreføring av hans utarbeidete resultater, eller å gå videre på tankestier som han har gått på [...] det bør helst være en eksplisitt eller stilltiende diskusjon med den som feires [...] men mange festskrift fylles med materiale hentet fra notatesker og skuffer, som fører til en beklagelig tilfeldighet knyttet til de temaene som samles i boka” (Henry Keazor i <http://www.sehepunkte.de/2002/10/3517.html>; lesedato 09.05.16; oversatt fra tysk).

“I en fordelaktig anmeldelse av et festskrift på 1990-tallet skreiv Ingar Kaldal om tendensen at redaktørene fikk lokket “fram frå skuffer og dvelande PC-filer tekstar som vi elles ville måtte vente lenge på å få lese – og det er ikkje negativt meint”. Her kunne stoff åpenbares som verken passet i *Historisk tidsskrift* eller antologier, og bra er det at vi har slike fora. Videre framholdt Kaldal: “I feststemninga hender det også at sjølv historikarar trør til med personlege markeringar – m.a. om kontroversielle spørsmål”.” (Haave 2018)

Festskrift gir i noen tilfeller hyllest og heder på en måte som er svært lovprisende og ukritisk. Denne panegyrikken retter seg i realiteten ikke bare til én person, men bekrefter og hedrer hele det miljøet som enkeltpersonen inngår i (eller inngikk i før pensjonsalder). Skriverne kan derfor ofte sies å hedre seg selv og sin arbeidsplass og indirekte bedrive selvskryt. De som skriver i festskriftet, kjenner og/eller har arbeidet sammen med jublantens, og er ofte svært skriveføre personer. Til tross for deres skriveevner, er det sjelden banebrytende tekster (artikler) som finnes i festskrift.

“Bredden i tematikk kan være uvanlig stor. Det gjør også at de fleste festskrifter er vanskelige å rubrisere under historisk tema, og dette vet bibliotekarene som fortvilt skal tilordne dem en Dewey-klassifikasjon. Den som vil lage en ordentlig, etterrettelig historiografi om festskrifter, bør dermed kjøpe en sparkesykkel til seg selv eller sin vit-ass. For i bibliotekene er bøkene spredt over visse avstander. [...] Trondheimsbaserte Svein Henrik Pedersen fikk et festskrift relativt tidlig i livet,

som handler om alt fra skolepolitikk til “medisin og demoner i middelalderen, til arkitektur, lokalhistorie og Europaspørsmålet.” (Haave 2018)

“Festskrifter som kun inneholder artikler av selve personen som feires, har forekommet en del. Magne Skodvins festskrift er et kjent eksempel fra de store, gamle historikerkanonene. Tar vi et sideblikk til andre fag, kom NTNUs sosialpsykolog Arnulf Kolstad alle i forkjøpet ved å lansere festskrift til og av seg selv til 69-årsdagen i 2011. Det het *Perler for svin* og besto av ti bind.” (Haave 2018)

“[F]estschrifts are generally only done for the very best scholars [...] find a problem or a hole somewhere in the honoree’s body of scholarship; preferably a minor one, but one that suggests that her work is unfinished or that there are things that remain difficult for her. [...] This serves to declare your independence and is necessary because you need to say something interesting and different about work that everyone has read and admires. It also suggests that the next generation of scholars, and you particularly, will be wrestling with the subject’s work for years to come.” (David Schleicher i “From Here All-the-Way-Down, or How to Write a Festschrift Piece”; her sitert fra <http://digitalcommons.law.utulsa.edu/>; lesedato 11.01.17)

“Er ikke festskriftene steder der bidragsyterne forsøker å ta til seg noe av den feiredes kjennemerker, og overføre dem til sin egen tekst? [...] Antologier med tekster av beundrere, kolleger og venner er blitt den konvensjonelle malen for festschriftsjangeren. [...] Har én jubilant blitt hyllet på en grandios måte, vil det selvsagt kunne føles lite tilfredsstillende å bli hyllet på mer smålåtent vis. Slik er det alltid en fare for at man kappes om å gjøre hyllesten mest mulig storslagen, helt til omtalen mister bakkekontakten. Tidligere i år skrev Ingunn Økland en kommentarartikkel i *Aftenposten* om nettopp festschriftet, som hun kalte “litteraturens mest forfengelige sjanger”. Hun påpeker at det i påfallende grad er “de såkalt smale forfatterne som markeres med egne jubileumbøker”, og bruker blant annet Ragnar Hovland, Lars Amund Vaage og Gro Dahle som eksempler. Konklusjonen er drøy: “Fortsetter utviklingen som i dag, blir festschriftet et støttehjul for forfatterskap med begrenset gjennomslag på egenhånd”. Men er det dette som er festschriftets problem? Selv ville jeg heller legge vekt på at festschriftet er en sjanger med svært få lesere. Festschriftet er som et diplom i bokform.” (Espen Grønlie i *Morgenbladet* 10.–16. august 2012 s. 42-43)

“Festschriftet må være litteraturens mest forfengelige sjanger. Festschriftet fordeler heder og ære etter et utstudert system der gratulasjonene peker tilbake på gratulantene. Det begynte som en tysk, akademisk tradisjon på 1600-tallet, og spredte seg til kulturlivet. Professorer og kulturpersonligheter kunne – inntil nylig – håpe på å bli feiret på denne måten. Men den galopperende utviklingen av begge grupper ser nå ut til å endre sjangeren. Blir det for mange festskrift, mister de glansen. [...] Utviklingen er særlig tydelig i litteraturmiljøet. En rekke norsk

forfattere jubilerer i år [2012], men bare noen ganske få blir feiret med festskrift eller jubileumsbøker. Gjett selv hvem det gjelder fra denne alfabetiske listen av utvalgte jubilarer i 2012:

Ketil Bjørnstad, 60 år

Gro Dahle, 50 år

Jo Eggen, 60 år

Jostein Gaarder, 60 år

[...]

Ved første øyekast vil man kanskje tippe på Ketil Bjørnstad, Jostein Gaarder, Herbjørg Wassmo og Per Petterson? Forfattere som er velkjent for de fleste norske lesere og som man kunne tro at respektive forlag ønsket å kaste glans over? Men nei, slik det ser ut nå, vil ingen av disse bli feiret med egne bøker. [...] På listen ovenfor er det bursdagene til de såkalt smale forfatterne som markeres med egne jubileumsbøker; Gro Dahle, Jo Eggen, Ragnar Hovland, Lars Amund Vaage og Ole Robert Sunde. To av fem er nynorskforfattere (Hovland, Vaage). Festskriftet har altså funnet veien inn i ulike litterære subkulturer, der hele sjangeren nå får en omdreining. Festskriftet har fremdeles en bekræftende og ukritisk tone, men mindre av den gammeldagse panegyrikken og det klassiske utstyret, som listen av gratulanter (“tabula gratulatoria”). De nye, litterære festskriftene kalles ofte noe helt annet – eller antyder bare ganske diskret at det dreier seg om en jubileumsbok. [...] Er også forfengeligheten på retur? Man vokter seg i dag for åpenbare selvgratulasjoner, men for de små miljøene fungerer festskriftet ikke minst som en markering av egen posisjon. Jubileumsboken om Ole Robert Sunde skal redigeres av Audun Lindholm, en litterær entreprenør som selv ble feiret med festskrift allerede på 30-årsdagen. Denne boken utkommer i oktober, og måneden etter markeres Jo Eggen med en utgave av hans samlede dikt. De tre andre er allerede ute. De er svært ulike og viser den nye bredden i det litterære festskriftet. [...] “Ragnar Hovland er ein forfatter vi alltid har sett opp til, og kjent stor ærefrykt for,” skriver Halvor Folgerø og Finn Tokvam i boken *Ler dei no, så har eg vunne*. Forfatterne er ihuga Hovland-fans heter det i baksideteksten, og de har selv utgitt en roman på Hovlands forlag, Samlaget. Dette er en gratulasjonsbok som både dyrker forfatteren og driver gjøn med sjangeren. Man kan ikke i gravalvor feire en humorist som Hovland, og boken er lagt opp som et slentrende intervju med jubilarer selv. Litt uhøytidelig myteskaping er det likevel rom for, som når jubilarerens mor forteller at lille Ragnar utmerket seg “alt den første natta han levde”. Ragnar lå våken og undret seg over verden allerede da. *Ler dei no, så har eg vunne* er en upretensiøs bok skrevet av fansen, for fansen.” (Ingunn Økland i *Aftenposten* 30. mai 2012 s. 3)

“Festskriften är en märkelig genre: den ska uppfylla kraven på vetenskaplighet, kritisk distans och allmängiltighet samtidigt som den ska vara en hyllning, gärna med personlig knorr, till en framstående forskare, och med bibehållet fokus på dennes gärning. Det balanserar lätt över åt det ena eller andra hållet: blir för mycket fest (föremål) och för lite (vetenskaplig) skrift – eller tvärtom. När det gäller *Till en evakuerad igelkott. Festskrift till Maria Nikolajeva* [2012; redigert av Maria Lassén-Seger og Mia Österlund], infinner sig dock den rätta balansen. Där återfinns både hyllningen och hårdvaran, det anekdotiskt-poetiskt-personliga såväl som det djuplodande kritiska. Kanske har det med Nikolajeva själv att göra, denna tänkande, personliga, sylvassa och (i många bemärkelser) gränsöverskridande “evakuerade igelkott”! Bokens titel anspelar för övrigt på Nikolajevas blogg, som heter just “Confessions of a Displaced Hedgehog”, vilket i sin tur är ett lån från Tove Janssons *Trollvinter*. [...] Festskrifter tenderar dessutom att spreta, både tematiskt och kvalitativt. För det finns ju inga givna begränsningar (vem kan härleda inspirationens vägar?) och frestelsen att avyttra gamla opublicerade texter kan vara stor. Men sådant ser man inte mycket av heller. Lite spretigt är det, men det får man räkna med. Och det allra mesta känns inspirerande och välfunnet. Boken är uppdelad på tre avdelningar, som var och en representerar en huvudfåra i Nikolajevas forskning: “återbesök i magiska landskap”, “barnlitteraturens estetik” och “bilderbokens pusselbitar.” (Björn Sundmark i <http://www.barnboken.net/index.php/clr/article/view/107/126>; lesedato 06.05.16)

En tysk kilde oppgir at opprinnelig ble festskrift utgitt til en person 50 år etter at vedkommende hadde fått doktorgraden. Senere ble sjangeren knyttet til en persons fødselsdag. Andre anledninger er institusjoner som har jubileum (f.eks. et forlag) (<http://wortwuchs.net/festschrift/>; lesedato 20.01.17).

“Selv om festskriftene vanligvis omhandler en person, trenger de ikke alltid det heller. [...] Utvilsomt er det lavere terskel for å skrive om *institusjoner* som er 50 eller 25 år gamle, enn å feire *personer* som har klart kunststykket å nå samme alder.” (Haave 2018)

Et av de første kjente festskriftene ble utgitt i Leipzig i Tyskland i 1640 i forbindelse med 200-årsjubileet for oppfinnelsen av trykkekunsten, og inneholdt mange bidrag av tyske forfattere. Utgiveren var salmedikteren og boktrykkeren Gregor Ritzsch, som ga boka tittelen *Jubilaeum Typographorum eller tohundreårs boktrykker-jubelfest* (<http://wortwuchs.net/festschrift/>; lesedato 22.11.16).

“En fyndig tittel bringer prosjektet et skritt videre. Festskrift-fantaster har også den fordel at de slipper å tenke så mye på hva som fenger i allmennmarkedet. Her kan de snarere appellere til spesielt interesserte med felles faglig klangbunn. [...] X og Y har riktignok vært en grei mal til alle tider. Festskriftet til Gro Hagemann i 2015 – *Myndighet og medborgerskap* – og andre nyklassikere som *Valg og vitenskap* til Sivert Langholm viser dessuten at bokstavrim ikke bare er flott i Håvamål. X, Y og Z kan også brukes, som i *Historie, kritikk og politikk* for Per Maurseth og nevnte

Historie, politikk og polemikk for Terje Halvorsen. Absolutt politiske, disse historikerne på venstresida.” (Haave 2018)

Eksempler på bøker innen sjangeren:

Fredrik Grøn: *Det norske medisinske selskab, 1833-1933: Festskrift ved selskapets 100-års jubileum* (1933)

Kristoffer Sælid (red.): *Ho tok oss med: Festskrift til Klara Semb på 80-årsdagen 17. oktober 1964* (1964)

Arve Solstad (red.): *Fornuften er en ensom ting: Festskrift til Fredrik Stabel* (1984) – gitt ut til Stabels 70-årsdag

Lisen Andersen m.fl. (red.): *Festskrift til Herman Ruge* (1998)

Per Edgar Kokkvold (red.): *Anti-festskrift til Norsk Presseforbunds 100-årsjubileum* (2010)

Boe Johannes Hermansen og Lauritz Pettersen (red.): “*Seirens krone er henlagt til alle Daniels menn*”: *Festskrift til Asle Dingstad* (2016) – til en prost og forlegger; “Bidragsyterne i denne boken er alle Daniels menn – og kvinner – teologer, tenkere og forfattere fra ulike deler av kirkens landskap, med et knippe tekster i den kristne fordring: å forkynne livets og lærens alvor og evangeliets store glede!” (forlagsomtale)

Egil Chr. Bøckmann redigerte i 2013 boka *Fortsatt i virksomhet: Festskrift til Regi Th. Enerstvedts 75-årsdag*, som ble annonsert på denne måten: “Forskeren, filosofen, pedagogen, forfatteren, politikeren, amatørmusikeren og personen Regi Th. Enerstvedt hedres i dette festskriftet av et titalls kolleger, tidligere elever og venner, gjennom en rekke personlige og vitenskapelige artikler. Jubilanten selv kommer til orde gjennom en ny vitenskapelig artikkel og intervju.” (*Klassekampens* bokmagasin 10. august 2013 s. 6)

Forfatteren Roy Jacobsen ble 60 år i 2014. “I anledning 60-årsjubileet lanserer Cappelen Damm festskriftet “Til Roy!” til ære for et langt og innholdsrikt liv og forfatterskap. En rekke anerkjente og prisbelønte forfatterkollegaer har skrevet anekdoter, hilsener og røverhistorier fra sitt vennskap med forfatteren. Janneken Øverland er redaktør.” (*Klassekampen* 27. desember 2014 s. 36)

Et festskrift kan bli lansert i forbindelse med en konferanse. I 2016 “Harvard Law School held a conference in celebration of the career of legal historian and HLS Professor Charles Donahue. Scholars came from around the country and around the world and spoke on topics related to medieval and early modern history. The day culminated with the presentation to Donahue of a festschrift, “Texts and Contexts

in Legal History: Essays in Honor of Charles Donahue” (The Robbins Collection, University of California at Berkeley). The volume was edited by John Witte Jr. [...], professor of law at Emory University; Sara McDougall, associate professor of history at John Jay College and the CUNY Graduate Center; and Anna di Robilante [...] professor at Boston University School of Law. “Superb scholar, influential teacher and indomitable force for archival work and force behind publications of historical materials, Charlie is such a worthy inspiration for the marvelous chapters gathered here,” commented HLS Dean Martha Minow, who contributed a foreword to the festschrift and spoke at the event in his honor. “His early teaching on law, history and society influenced his scholarship and then guided generations of scholars to focus on the words, structures, and assumptions embedded in legal texts, and then to ask daring questions about context.” Donahue joined the HLS faculty in 1980 after teaching at the University of Michigan Law School. His scholarly interests include property, European legal history, and marriage litigation. He is a fellow of the Royal Historical Society (United Kingdom) and the Medieval Academy of America. The festschrift celebrates his work over the past half century, including his scholarship on medieval records.” (<http://today.law.harvard.edu/conference-festschrift-celebrate-charles-donahue/>; lesedato 16.01.17)

“Samfunnsviterne feiret 20 år i 2014. I den anledning ble medlemmer og fagpersoner invitert til å bidra med festschrift for å fremme fagenes posisjon, relevans og viktighet. Bidragene har blitt publisert i medlemsbladet *Samfunnsviteren* i løpet av året, og resultatet ble også utgitt i en festschriftsamling under foreningens fagkonferanse, 7. november.” (https://www.samfunnsviterne.no/no/Om_oss/Samfunnsviternes_historie/Samfunnsviternes+festschrift.b7C_wBzI5k.ips; lesedato 20.06.16)

En tidsskrift-utgivelse kan fungere som et festschrift: “Espen Schaanning, professor i idéhistorie ved Universitetet i Oslo, initiativtaker til og redaksjonsmedlem i *Arr*, fylte 60 år i sommer. *Arr* 4/15 er et festtidsskrift til ære for Espen. Vi i redaksjonen har ønsket å gratulere en kjær kollega. [...] Et festschrift er ifølge Wikipedia “en bok til ære for en respektert person, særlig en akademiker, utgitt i hans eller hennes levetid”. Sjangeren omtales også som *liber amicorum* – *en vennenes bok*, en gest fra gode kolleger. Et festschrift gis ikke til hvem som helst. Som sosialt fenomen er dette en tradisjon først og fremst i academia. Det hender at skjønnlitterære forfattere får festschrift. Og det fins, i hvert fall i Norge, en liten tradisjon for denne typen utgivelser i kirkelige kretser. Men, altså: Tollere, asfaltører, tennisspillere eller renholdsarbeidere får ikke festschrift. Også i academia er det forskjell på folk. Det er etablerte forskere på høyden av sin karriere som på denne måten blir gjort stas på – ikke kommunikasjonsrådgivere, HR-medarbeidere, revisorer, studie-veiledere eller andre. Det er altså toppene, de som allerede har mest ære, som med festskriftet får mer av det samme. Festskriftet kanoniserer enkeltpersoner som allerede er høyt på strå, og bidrar slik til å konservere maktstrukturer. Dermed plasserer *Arr* seg nå i en tradisjon med både elitistiske og konservative trekk. Man kunne spørre: Blir ikke det litt rart? *Arr* burde vel snarere tematisere festskriftet

som historisk fenomen, kritisere det, vise hvordan det opprettholder skjevheter og hviler på begrunnelser som en gang var relevante, men som vi i dag kanskje ikke vil vedgå oss, som det kan “gjøre vondt” å bli konfrontert med – som å rive opp et gammelt sår som har grodd til et arr? Dette er jo nettopp poenget med *Arr*, formulert i tidsskriftets første leder: “God (idé)historie skjærer hensynsløst *Arrene* opp igjen.” Det tilsynelatende selvmotsigende ved å lage et festtidsskrift har vi forsøkt å gjøre produktivt. Vi har invitert forfattere både innenfor og utenfor academia til å bidra til et nummer som ikke så mye handler om Espen eller hyller Espen, men som mer indirekte bruker ham som et assosiativt omdreiningspunkt. Tekstene i dette nummeret, som vi har gitt tittelen *Liv, Arr, idéhistorie*, tar for seg hvordan man kan tenke og skrive idéhistorisk, og hvilken betydning idéhistorisk tenkning og skrift kan ha for oss som mennesker. Tekstene sier også noe om temaer som vi vet at Espen er opptatt av (vitenspolitikk, makt, kriminalfilosofi, disiplin og marginalisering).” (Truls Petersen i <http://www.arrvev.no/artikkel/liv-arr-idehistorie> ; lesedato 21.03.16)

“Noen redaktører hegner det som måtte være av kordial omtale strengt inn i korte forord. En del ser ut til å bruke det mer personlig vinklede stoffet som krydder, kanskje i et kapittel mot slutten av boka som avrunder det hele. [...] Ellers er kanskje en venn eller et familiemedlem hanket inn til å fylle plassen som i selskaper innehas av takk-for-maten-talen. I festskriftet til Hans Fredrik Dahl, for eksempel, får vi glimt av Dahl blant annet i veilederrollen, før familiemedlemmer signerer tekster i verkets siste del: “Tro”. En nokså fast regel er at slike bidrag er på under ti sider. Finnes det noen grense for hvor personlig man skal bli? I et festskrift for [...] Elisabeth Eide, får vi blant annet vite at den feirede hadde et “tydelig ønske om å bli oppfattet som en kul mor”, selv om det ikke var så lett “for en mor å prøve å være kul i øynene til en sønn i barne- og ungdomsskolealder”.” (Haave 2018)

“I et festskrift til Odd Einar Dørum skriver avgått PST-sjef Jørn Holme åpent om sine erfaringer. [...] I boka, kalt “Det politiske mennesket – Et festskrift til Odd Einar Dørum”, får vi også vite at Dørum tok sin oppgave som justisminister så alvorlig at han en gang forlot Venstres sommerfest for å inspisere sikkerheten på T-banenettet om natten når togene ikke gikk. Da man dagen etter kunne lese i Aftenposten at en mann var sett gående i Oslos undergrunn om natten, visste ingen at det var justisministeren som hadde foretatt sin helt private befarings. Holme gikk nettopp av som sjef for Politiets sikkerhetstjeneste (PST) for å ta over som riksantikvar. Ifølge boka gjør dette at han føler seg friere til å komme med noen refleksjoner i ettertid.” (*Dagbladet* 13. november 2009 s. 14)

Sjangeren blir ofte smilt ironisk av, men forventes likevel til visse jubileer. En parodi på festskrift er tyskeren Friedrich Christian Delius’ *Vår Siemens-verden* (1972). Denne boka vil vise hvordan et internasjonalt konsern arbeider, og forfatteren er svært kritisk til Siemens-firmaets virksomhet. Bokutgivelsen ble etterfulgt av en rettssak.

Festskrift kan være viktige historiske kilder. “I 1891 ble “Norsk Tjenerforbund” etablert. [...] Paternalistiske arbeidsforhold var utbredt i restaurantbransjen. I et festskrift til forbundets 40-årsjubileum forteller Carl Jørgensen om læretida ved Victoria hotell i 1890-åra: “Persen hadde jo internat på hotellet for alle som var ansatt hos ham, det var som en stor familie, og han holdt streng hustukt. (...) Alt gikk på kommando, rent militært. Han inspiserte hver enkelt mann, påså at de hadde vasket sig ordentlig og var rene i klærne, ja, han var endog ikke nøie med å undersøke om de hadde rent undertøi”. Denne “faderlige” omsorgen viste seg også ved at fysisk avstraffelse inngikk i personalbehandlingen mange steder.” (*Dagsavisen* 10. oktober 2016 s. 14)

“[M]in bestefar – Peder Størkersen – var Kvæfjords første agronom. Etter endt utdanning i 1897 dro han til Narvik og fikk rallarjobb på Ofotbanen. Da jernbanen ble åpnet av kong Oscar II sommeren 1903 hadde min bestefar også åpnet butikk i Narvik. Det ble laget et festskrift til åpningen – “Festskrift i anledning Ofotbanens høytidelige åpning sommeren 1903”. Min bestefar hadde annonse på hele baksiden av festskriftet. Festskriftet har hatt en sentral plass på Størkersens gårdsmuseum i Dale ved Borkenes siden museet ble åpnet i 1992. Der har det ligget i påvente av at noen hadde politisk mot, vilje og evne til å sette Nord-Norgebanen på kartet.” (Helge J. Størkersen i *Harstad Tidende* 20. februar 2016 s. 16)

“No ligg altså Norsk Ordbok føre – med eige festskrift i eiga bok som ein hyllest til det største vitenskaplege og dokumenterande ordboksverket over norsk språk. Tolv tjukke bøker har det vorte, med raud rygg og gullskrift. “Norsk Ordbok dekkjer både det norske folkemålet i bygd og by over heile landet og det nynorske skriftmålet”, skriv forlaget på vasketetelen til festskriftboka. “Både som språkdokumentasjon og som dokumentasjon av norsk kulturarv er Norsk Ordbok eit eineståande verk.” Det var på 1920-talet at ideen om ei stor ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet for alvor kom opp, men røtene går endå lenger attende, heilt til Ivar Aasen sjølv, som gav ut ordbøker i 1850 og 1873. I 1929 løyvde Stortinget for fyrste gong pengar til arbeidet med Norsk Ordbok. I 1930 kom arbeidet i gang med dei fyrste grunnleggjande tiltaka, les eg i festskriftet.” (Oddny Miljeteig i *Bergensavisen* 23. mars 2016 s. 30) “I samband med utgjevinga av det tolvte og siste bandet av Norsk Ordbok, gjev Samlaget ut eit festskrift. Festskriftet *Livet er æve, og evig er ordet* er ein hyllest til det ordboksverket som vil vere det første vitenskaplege og dokumenterande ordboksverket over norsk språk. Festskriftet inneheld fire kanoniske artiklar om Norsk Ordbok skrive av Sigmund Skard (1903-1995), Alf Hellevik (1909-2001), Lars S. Vikør (f.1946) og Kristin Bakken (f.1959). I tillegg finn du eit utval av Norsk Ordboks festtaler, skrivne av Jon Fosse (2007), Edvard Hoem (2008), Einar Økland (2009) og Aina Basso (2013) og framførde på lanseringane av tidlegare band. Festtalen til tolvte bandet vil òg koma med. Festskriftet vil innehalde bilete, gamle så vel som nye, frå arbeidet med ordboka. Sist i skriftet kjem ei rekkje mini-biografiar over dei som har teke del i arbeidet med ordboka, i alt 80 personar. Bak festskriftet står Helene

Urmland Karlsen, Åse Wetås og Lars S. Vikør.” (<http://samlaget.no/products/livet-er-aeve-og-evig-er-ordet-norsk-ordbok-1930-2016>; lesedato 08.02.17)

“Dag Gundersen var gjennom fire tiår en av Kunnskapsforlagets viktigste forfattere. Vi “arvet” ham og hans to blå norskordbøker fra Gyldendal da forlaget ble opprettet, og vi utvidet samarbeidet med flere nye titler. Den store synonymordboken i den blå serien var hans verk, og den store blå fremmedordboken videreførte han etter Bjarne Berulfsen. [...] Da Dag Gundersen fylte 70 år i 1998, ga Kunnskapsforlaget ut et festskrift, Normer og regler, med artikler som favnet hans interesseområder og som inneholder viktige bidrag til norsk ordbokforskning.” (*Aftenposten* 13. februar 2016 s. 49)

“Lars Roar Langslet hørte til dem som ble tidlig voksen. Som tiåring brevvekslet Langslet med Knut Hamsun. Sin første bokanmeldelse på trykk fikk ligningsfunksjonærens sønn i lokalavisen Hallingdølen som 13-åring. Det var derfor ikke mer enn naturlig at han fikk sitt første festskrift til 21-årsdagen. Samme år, i 1957, ble Minervas Kvartalskrift lansert med Langslet i spissen.” (*Klassekampen* 20. januar 2016 s. 12) “Da han fikk et festskrift til sin 21-årsdag var det nok ment som en parodi på sjangeren – de drev mye gjøn i det litt uærbødige Studentersamfundet – men det lå en anerkjennelse i bunnen.” (*Aftenposten* 19. januar 2016 s. 4)

“I “nyere tid” har Knut Einar Eriksen fått sitt til 65-årsdagen. Ser vi lengre tilbake fikk Halvdan Koht like godt festskrifter både til 60-årsdagen i 1933 og 80-årsdagen i 1953. Sistnevnte publikasjon var riktignok opptrykk av tekster av Ivar Aasen, Vinje og andre som ikke opprinnelig var skrevet for Koht. Snarere var tekstene ment å dekke tema som Koht hadde vært opptatt av.” (Haave 2018)

“I anledning 70-årsdagen i fjor ble [Erik] Rudeng for øvrig beæret med boken *Samfunnsborgeren*, et til tider interessant festskrift redigert av Bernt Bull og Bernt Hagtvat, med glimt fra mange sider av hovedpersonens liv og virke. Det er ikke noe å si på at et festskrift ikke er krast i formen, men sjangeren gir større rom for et kritisk blikk enn i dette. Her finnes bare godord.” (*Morgenbladet* 13.–19. januar 2017 s. 56)

“Einar Økland har mange festskrift i hylla fra før. Nå får han enda ett. - I god rotnorsk ånd skal jeg ikke feire. Dette er ikke fortjent, erklærer Einar Økland. I dag, på hans siste dag som 69-åring, inviterer Samlaget til stor fest i Litteraturhuset, med lansering av festskriftet “Skriftfest: Einar Økland 70 år”, redigert av bl.a. Kjartan Fløgstad, med bidrag av venner og kolleger som Ragnar Hovland, Dag Solstad og Jan Erik Vold. [...] Festskriftet favner hans mangfoldige virke som poet, essayist, samler, samtalepartner, konsulent og mye annet. En gang slaktet Einar Økland en hest, forteller han i Ragnar Hovlands festskrift-bidrag. Og, som Hovland påpeker: Det er ikke mange forfattere som har slaktet en hest (“Tallfall ikkje i min generasjon”, repliserer Økland; “kan du forestille deg Jan Erik Vold slakta ein hest?”) Hans karakteristiske tvisyn preger også møtet med sitt eget festskrift: - Det

er klart jeg er ambivalent. Det er smigrende og ærefullt at noen legger ned så mye arbeid for min skyld. Samtidig får jeg skrekken for at dette ikke er fortjent. Og nå setter jeg bry på andre, bare fordi jeg har levd så lenge. Jeg vil jo ha det kjekt med andre, ikke sette bry på dem, det skal man jo ikke, unnskylder Økland. - Men det er jo flotte og spesielle folk som skriver her. Jeg kjenner mange av dem, og vet at dette er kritiske og sjølkritiske folk som ikke skvetter omkring med æresbevisninger hvor som helst. Det er en del gode bidrag her, ser jeg. De som skriver bringer ikke skam over seg sjøl. Og det er ekstra kjekt når bidragene handler om andre enn meg, synes han. - Så dette er jo stas. Jeg er overveldet. Men det verste er, at jeg føler dette er ufortjent, og nå blir det synlig. Nå ser alle at dette er en som ikke har fortjent det, og de som deltar er dytta fram av tvang. Det finnes slike festskrift også, som bare er uentusiastiske skryteartikler av folk uten ros-kompetanse, sier Økland, som kjenner festskriftsjangeren intimt: Da han fylte 50 fikk han sitt første festskrift, og repliserte med å skrive en anmeldelse av sitt eget festskrift, til Kritikjournalen 1990. - Festskriftet er jo en sjanger der poenget er å kaste glans over hovedpersonen. Man skal ikke være sint og slenge drit – de som vil det, må i så fall være ekstra slu. Det er et par slike innslag også her. De har skjønt det! konstaterer Økland blidt, med faglig anerkjennelse i stemmen.” (Bernt Erik Pedersen i *Dagsavisen* 16. januar 2010 s. 38)

“Utover det rent personlige er festskriftet som sjanger noe som interesserer Økland som samler og alternativ litteraturhistoriker. - Festskrift er ofte fine tidsbilder, det står mye artig der, og de rommer ofte tekster det ikke er så lett å få plass til andre steder. Men vil det være publikum for festskriftet? Festskrift kommer ikke akkurat i nye opplag. Faglig og teknisk synes jeg jo at festskrift over skrivende folk bør inneholde en fullstendig bibliografi. Jeg skulle gjerne sett en liste over alt jeg har skrevet i aviser, tidsskrift, programhefter og slikt. Men det ville kanskje ikke vært interessant for andre. [...] - Det er en fredelig boktype, vet du. Festskriftet sier ikke at vi må få ny regjering, slutte å røyke, eller bli sunnere. Det har bare ett budskap: Hør her, dette er en person verd å legge merke til. - Men de som skriver, må passe seg for å overdrive skrytet? - Det har med takt og tone å gjøre. Skryter du for mye, motarbeider du deg selv. Da blir mottakeren pinlig berørt. Du skal ikke plage den vedkommende heller – selv om han kunne fortjent det. Nå ble jeg ikke invitert til å skrive i festskriftet til Tarjei Vesaas, men jeg drømte lenge om å skrive artikkelen “Kvifor eg ikkje ville vore gift med Tarjei Vesaas”. Den ble aldri skrevet. Men det er en god tittel! synes Økland selv, som er usikker på hvorfor det ikke kom noe festskrift da han fylte 60 – det ble med et spesialnummer av ukeavisen *Dag og Tid*. - Hvordan har festskrift- sjangeren utviklet seg siden du fylte 50? - Dette festskriftet er større og flottere, med stive bind! For- og baksatspapiret er illustrert av Gerhard Stoltz, som jeg vil kalle min store illustratør. Da jeg så det, ble jeg så fryktelig glad at det overvant alle mine motforestillinger. Det var godt kommen på! stråler Økland.” (Bernt Erik Pedersen i *Dagsavisen* 16. januar 2010 s. 38-39)

“Det finnes to typer bibliografi: bibliografi og utvalgt bibliografi. Den siste typen lister opp utgivelser som har interesse i den konteksten som historikeren feires,

altså som akademiker. Det er personens akademiske produksjon som kommer der, ikke leserinnlegg om politikk eller tv-programmer. En “ikke-utvalgt” bibliografi må derimot også ha med avisartikler og annet som ikke er strengt akademisk. I festskriftet til Kåre Lunden begynner bibliografens oversikt således lenge før Lunden publiserte innen historie. Lunden skreiv i sine tidlige år litt som frilansjournalist, litt i studentavis og litt om friidrett. Dette var i og for seg nyttig for en som skulle intervju Lunden om nettopp friidrett. For alle andre kommer nytteverdien nok en gang an på hvor interessant man synes det er å se hele personligheten til den feirede.” (Haave 2018)

“Det finnes vel ennå ingen festskriftbibliografi for historiefaget. Jurister har derimot fått det, vel som et resultat av at de er enda mer opptatt av å utgi festskrifter enn hva historikere er. Halvor Kongshavn, nåværende overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket, er trolig den i Norge som har størst oversikt over festskrifter. Med en samarbeidspartner trålte han seg tilbake til 1870 og undersøkte innholdet i juridiske festskrifter fra alle nordiske land fram til 2002. [...] Strømø, Hanne E. og Kongshavn, Halvor (1998). *Nordisk juridisk festskriftbibliografi: Innholdet i juridiske festskrift fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige 1870-1997*. Oslo: Ad Notam Gyldendal; Kongshavn, Halvor (2003). *Nordisk juridisk festskriftbibliografi: Innholdet i juridiske festskrift fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige 1998-2002*. Oslo: Gyldendal Akademisk.” (Haave 2018)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>